

O analiză privind accesibilitatea și calitatea informației referitoare la suicid disponibilă pe Internet în limba română

Ana Maria MARHAN

Institutul de Filosofie și Psihologie “Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române

Casa Academiei, Calea 13 Septembrie nr. 13, București, România

anamaria.marhan@ipsihologie.ro

REZUMAT

Deși se constată o îngrijorare reală cu privire la relația dintre utilizarea Internetului și a impactului său potențial asupra comportamentului suicidal, specialiștii nu s-au pronunțat încă cu privire la amploarea acestei probleme. Este neclar, în primul rând, dacă și în ce măsură un utilizator aflat în situație de risc poate să acceseze informație referitoare la suicid, sau cât de periculoasă este informația care poate fi obținută la o simplă căutare pe Internet. Pentru a aprecia calitatea, natura și accesibilitatea informației referitoare la suicid, a fost simulat comportamentul de căutare al unui utilizator potențial interesat să găsească acest tip de informație pe web. Analiza rezultatelor obținute poate să ofere o indicație cu privire la proeminența acestui tip de informație și accesibilitatea ei pentru un utilizator obișnuit, vorbitor de limba română.

Cuvinte cheie

Internet; suicid; informație; calitate; accesibilitate.

Clasificare ACM

H5.2. Information interfaces and presentation (e.g., HCI): Miscellaneous.

INTRODUCERE

Dezvoltarea accelerată a noilor tehnologii informaționale schimbă modul în care oamenii comunică și accesează informația, inclusiv în momentele critice ale vieții. O serie de caracteristici ale Internetului, precum gradul de anonimitate permis și accesul gratuit la informație au fost în numeroase rânduri incriminate ca și principali factori facilitatori ai suicidului [1] etc.

Relația dintre accesul la Internet și comportamentul suicidal, în special în rândul tinerilor, este o problemă care preocupă tot mai mult atât specialiștii în domeniul sănătății mentale, cât și marele public. În întreaga lume, canalele de informare ale mass-media relatează frecvent cazuri de suicid în care noile tehnologii sunt implicate și, deci, incriminate. Inclusiv în România sunt raportate astfel de cazuri unde, la un moment dat, Internetul este implicat în actul suicidal: fie facilitează accesul la informația specifică, fie intervine în comunicarea unor mesaje mai mult sau mai puțin explicite care anunță intenția suicidală. În multe cazuri, gânduri suicidare sunt publicate și comunicate via Internet; în alte cazuri, un mesaj de adio este trimis prin email, chat, sau chiar publicat pe un sit web personal.

În acest moment, este neclar cât este de dificil pentru un utilizator obișnuit să găsească informație referitoare la suicid, în limba română; de asemenea, se știe foarte puțin despre categoriile de informație la care este expus un individ cu risc suicidal atunci când navighează pe Internet. În România, această problemă este încă departe a fi abordată în mod sistematic și riguros în cercetare, deși este constant discutată în mass-media. Ca urmare, acest studiu, prezentat inițial în [9], propune o discuție cu privire la o câteva aspecte de bază privind calitatea, natura și accesibilitatea informației referitoare la suicid disponibilă online. Este un pas necesar pentru a valorifica potențialul oferit de tehnologiile Internet în strategiile de prevenire, dar și în eventualele intervenții în astfel de cazuri limită.

CERCETĂRI CU PRIVIRE LA INTERNET ȘI SUICID

Deși relația între Internet și suicid pare să fie evidentă, totuși până în prezent, relativ puține studii empirice au investigat această problemă. O căutare a datelor bibliografice disponibile în baza de date PubMed a fost realizată utilizând două cuvinte cheie principale: *Internet*, *suicide*. O primă căutare a fost realizată în septembrie-noiembrie 2011 [9] și repetată în perioada mai-iunie 2012. Listă bibliografică finală a cuprins 295 de studii înregistrate pe acest subiect, circa 50 de studii pe acest subiect adăugându-se numai în intervalul dintre cele două căutări. Astfel, se observă că după anul 2005 numărul de înregistrări a crescut continuu, iar în intervalul 2005-2009 s-au înregistrat un număr de lucrări de cca 3 ori mai mare comparativ cu numărul de studii înregistrat până în 2004.

Table 1. Numărul de studii cu privire la Internet și suicid înregistrate de baza de date PubMed începând pentru perioada 1995 – 2012 (înregistrări verificate în mai-iunie 2012)

1995	1	2000	11	2005	20	2010	39
1996	0	2001	6	2006	26	2011	38
1997	2	2002	9	2007	32	(06) 2012	24
1998	5	2003	6	2008	33		
1999	5	2004	12	2009	26		
1995-99	13	2000-04	44	2005-09	137	2010-11	101

Deși aceste date iau în considerare doar informații înregistrate într-o singură bază de date, ele ilustrează evoluția fenomenului și creșterea accelerată a interesului (și a îngrijorării) față de acest subiect. După cum remarcă mai mulți autori [4], [6] etc. o relație causală directă între utilizarea noilor tehnologii și numărul de comportamente

suicidare înregistrate este greu de stabilit. Factorii determinativi care conduc la suicid, ca și interacțiunile complexe dintre aceștia, au fost întotdeauna dificil de identificat și adus în lumină, după cum demonstrează autopsiile psihologice realizate în astfel de cazuri [12]. Ca urmare, este neclar în ce măsură o anumită dinamică a numărului de cazuri de tentative și acte de suicidare poate fi pusă în relație directă cu utilizarea Internetului. Totuși, ideea de a considera Internetul ca *facilitator* al unor anumite tipuri de comportamente de suicidare este nu doar plauzibilă, ci și larg acceptată [1, 14]. De aceea, o mai bună înțelegere a fenomenului nu este nu doar dezirabilă ci și imperios necesară [9].

INFORMARE ȘI COMUNICARE ONLINE

Există cel puțin două caracteristici importante ale Internetului care, de obicei, sunt indicate ca și factori facilitatori ai actului suicidar [9]: a) accesul liber la informație și b) comunicarea interpersonală mediată de noile tehnologii. Pe de altă parte, aceleași două caracteristici sunt invocate atunci când se discută despre utilizarea tehnologiilor Internet ca instrument de intervenție și prevenție a comportamentului suicidar [2]. Și din acest caz, este evident un „paradox” al Internetului, în care același aspect prezintă, simultan, părți pozitive, cât și părți negative [14]. Vom discuta în continuare câteva dintre aceste aspecte caracteristice ale Internetului frecvent menționate în relație cu anumite comportamente suicidare:

În primul rând, Internetul oferă o cantitate imensă de informație, foarte puțin controlată, și care ar putea să încurajeze actul suicidar. Prezentarea de informații detaliate cu privire la cazurile de suicid este unul dintre factorii frecvent acuzați că ar contribui la promovarea de „epidemie” de acte suicidare sau a așa-numitului „suicid prin imitație” [13; 4]. Mai mult decât atât, Internetul oferă informații despre instrumente și resurse care pot fi utilizate în comiterea actului suicidar. Nu în ultimul rând, în acest moment Internetul oferă posibilități multiple de a achiziționa astfel de mijloace.

Totuși, ceea ce diferențiază în mod net Internetul de alte medii de comunicare este modul în care acesta mediază comunicarea interumană: persoane preocupate de aceași idee – în acest caz, ideea de suicidare – pot să întâlnească cu ușurință persoane animate de același tip de preocupări, chiar dacă acestea nu se află în imediata vecinătate din punct de vedere geografic. În plus, Internetul oferă un spațiu unde persoana aflată în situație de risc poate acționa în mod anonim, liber, fără îngrădiri, poate să discute mult mai ușor și deschis despre anumite gânduri, idei sau sentimente decât ar fi posibil într-o situație de comunicare față-în-față. În timp ce anonimitatea poate deschide noi oportunități pentru căutarea/oferirea de suport și ajutor de specialitate, aceeași caracteristică a Internetului poate aduce cu sine pericole asociate. Mai ales pentru acele persoane care caută o confirmare a intenției de a comite actul suicidar comunicarea bazată pe text ridică probleme suplimentare: acest tip de comunicare oferă relativ puține elemente nonverbale asociate, în cheie de interpretare deschisă, care poate crește tendința de a interpreta anumite mesaje care le sunt adresate într-un mod afirmativ [2; 8].

Mai mult decât atât, dacă utilizatorul mediilor tradiționale de comunicare în masă acționează, de cele mai multe, ca receptor pasiv de informație, utilizatorul de Internet caută și selectează informația și sursele de informație pe care le accesează într-un mod activ, inclusiv atunci când aceasta poate prezenta un pericol potențial [9].

Ca urmare, începând cu aprilie 2010, motorul de căutare Google a inițiat implementarea unei politici de prevenire a suicidului. Astfel, a fost restrâns accesul utilizatorilor la informația potențial periculoasă (informație disponibilă în limba engleză) care ar putea fi returnată de căutări simple în care se utilizează termeni cheie și structuri frazale precum „modalități de comitere a sinucidului” și „gânduri suicidare”. În schimb, utilizatorii din 14 țări, inclusiv SUA, sunt direcționați spre accesarea de situri web care oferă informație de suport relevantă. Cu toate acestea, inițiatorii proiectului sunt de acord că niciun motor de căutare nu este capabil să citească și să înțeleagă cum funcționează mintea utilizatorului; astfel, este foarte posibil ca multe căutări de tipul „Îmi doresc să termin cu viața aceasta!” să nu conducă întotdeauna la elicitarea unor avertizări clare privind pericolul suicidar [13].

UN CADRU METODOLOGIC PENTRU EVALUAREA ACCESIBILITĂȚII ȘI CALITĂȚII INFORMAȚIEI REFERITOARE LA SUICID

Preocuparea cu privire la impactul Internetului asupra comportamentului suicidar este evidentă. Totuși, este dificil de estimat cât de ușor este pentru utilizatorul obișnuit să găsească informație referitoare la suicid pe Internet și cât de periculoasă este informația returnată de o căutare simplă [3; 7]. Până în prezent nu au fost realizate analize atente cu privire la cantitatea și calitatea de informație referitoare la suicid disponibilă în limba română și direct accesibilă utilizatorului de Internet [9].

Ca urmare, această secțiune a lucrării își propune să analizeze rezultatele unui studiu pilot realizat pe parcursul anului 2011 și prezentat în [9], în care a fost propus un cadru metodologic util în evaluarea calității, naturii și accesibilității acestui tip de informație pe Web. O serie de studii observaționale cu privire la comportamentul de căutare a informației în Internet, arată că majoritatea utilizatorilor folosesc motoarele de căutare pentru a găsi informația relevantă; relativ rar căutarea începe cu accesarea unor portaluri web, pagini dedicate, repertoare, biblioteci. Mai mult decât atât, căutările sunt de obicei bazate pe câteva cuvinte cheie și mai rar se folosesc structuri frazale; cel mai adesea utilizatorii nu trec dincolo de prima pagină de rezultate [5]. Având în vedere aceste date de observație, am încercat să simulăm un comportament de căutare obișnuit în Internet [9], pe care l-ar fi realizat probabil un utilizator interesat să găsească informație relevantă referitoare la suicid, disponibilă în limba română.

Urmând modelul oferit de studiile lui [3], [10], [7] am selectat un set de 8 cuvinte cheie și termeni derivați care ar putea fi utilizați în acest scop, procedând astfel:

Prima etapă a constat în generarea unei liste de cuvinte cheie, cuvinte pe care un individ interesat în căutarea de informație referitoare la suicid ar putea să le folosească.

Ca referință, au fost utilizate în acest scop o serie de studii de caz prezentate în literatura de specialitate. În a doua etapă, lista de cuvinte cheie a fost verificată prin compararea cu datele oferite de unul dintre cele mai mari contoare de trafic pentru Internetul de limba română (www.trafic.ro). Din lista inițială au fost reținute și incluse în lista finală acele cuvinte cheie și structurile derivate care au înregistrat cea mai mare frecvență de utilizare pentru un interval de 7 zile consecutive (vezi tabelul 2).

Tabel 2. Cuvinte cheie frecvent utilizate în căutarea de informație referitoare la suicid (date preluate din www.trafic.ro, septembrie 2011 [9])

Nr. crt.	Cuvinte cheie și structuri frazale	Frecvența cumulativă a căutărilor (7 zile)
1	Sinucidere	138
2	Metode de sinucidere	124
3	Cum să te sinucizi	38
4	Vreau să mă sinucid	24

Astfel, în lista finală de cuvinte cheie utilizate pentru a simula o căutare de informație relevantă au fost incluse: (a) sinucidere, (b) tentativă de sinucidere / încercare de sinucidere, (c) modalități de sinucidere, (d) cum să te sinucizi, (e) cum să mă sinucid; (g) vreau să mă sinucid; (d) metode de sinucidere eficiente; (e) metode de sinucidere.

Acest set de cuvinte cheie a fost utilizat în 16 serii de căutare de informație realizate cu ajutorul a două motoare de căutare populare în România: Google.ro și Yahoo!

Am presupus că primele 10 rezultate returnate de fiecare căutare sunt primele vor fi verificate de utilizatorul român obișnuit. Primele 10 situri web returnate de fiecare căutare au fost înregistrate în ordinea apariției lor în listele de rezultate și au fost reținute în vederea unui analize ulterioare. A rezultat astfel un prim eșantion de 160 de rezultate brute. Ulterior, acestea au fost codate manual de către doi evaluatori. Prin consens, siturile listate au fost clasificate în cinci categorii în funcție de tipul de sursă de informație. Au fost deasemenea colectate o serie de informații adiționale cu scopul de a descrie natura informației oferite de aceste situri web (tabelul 3); o analiza suplimentară a conținutului a fost realizată pentru a identifica eventuale referiri explicite la metode de suicid.

După identificarea și eliminarea acelor rezultate care apăreau în mod repetat în lista inițială (de exemplu aceeași pagină sau pagini diferite din același sit web), a rezultat o listă finală de 82 de situri web care, probabil, ar fi primele accesate de un utilizator obișnuit în timpul unei căutări pe Internet. Rezultate obținute [9] au aratat următoarele :

În primul rând, este important de semnalat faptul că niciunul dintre siturile web identificate în lista de 82 de adrese nu are ca scop încurajarea, promovarea sau facilitarea comportamentului suicidar. În al doilea rând, s-a observat faptul că circa 25% din cele 82 de situri sunt platforme de știri online (situri ale unor ziare, televiziuni, agenții de știri etc.) care, ocazional, relatează cazuri de

suicid. Acest tip de sursă de informație a apărut pe primul loc în 4 din cele 16 sesiuni de căutare realizate.

Din păcate, marea majoritate a acestor articole oferă informații privind metodele de suicid utilizate în astfel de cazuri și, uneori, oferă chiar informație cu privire la eficiența acestor metode. După cum se cunoaște, mass-media din România este adesea acuzată pentru modul în care prezintă acest tip de informație și pericolul de a inspira tentative de suicid similare. Conform informațiilor înregistrate în cursul acestui studiu pilot, se pare că acest fenomen s-ar fi produs în cel puțin două cazuri de suicid supra-mediatizate în lunile anterioare momentului în care aceste date au fost colectate. Totuși, această relație este doar o ipoteză, bazată exclusiv pe datele oferite de articolele identificate.

Tabel 3. Tipul de conținut oferit de siturile listate cel mai frecvent (date culese în Septembrie 2011 [9])

Nr. crt.	Tipul de conținut	% în totalul rezultatelor (N=160)	Numărul de apariții pe primul loc (N=16)
1	Conținut jurnalistic: știri, informații privind cazuri individuale de suicid	31,25	4
2	Conținut generat de utilizator: comunități online și forumuri de discuție în care abordează teme generale referitoare la suicid	30,00	7
3	Conținut generat de utilizator: bloguri, pagini personale, jurnale online	26,25	5
4	Informație oferită de specialiști în domeniul sănătății mentale	9,25	0
5	Conținut de tip academic: biblioteci online, situri ale unor instituții	3,75	0

Din nefericire, chiar și atunci când există, websiturile românești de tip academic sau cele care oferă asistență de specialitate nu apar pe prima pagină cu rezultate ale căutărilor, nu sunt ușor regășibile și sunt greu accesibile la o simplă căutare pe Internet. Deși 9.25% din siturile web din eșantionul nostru sunt incluse în această categorie, nici unul dintre aceste situri nu a fost returnat pe primele locuri în listele de rezultate obținute în cele 16 sesiuni de căutare realizate [9]. Majoritatea acestor pagini oferă informație generală, neutră, referitoare la suicid, fiind la rândul lor legate la situri care oferă informații și sfaturi medicale, sau sfaturi online oferite de experți în domeniul sănătății mentale; una dintre aceste pagini face parte din situl unui psiholog practician, iar o alta din situl unei comunități religioase. Aceste rezultate sugerează faptul că este necesar și important ca specialiștii în domeniul sănătății mentale, cercetători, profesori etc. să preia inițiativa dezvoltării de conținut de specialitate și să crească prezența online a serviciilor de suport și asistență pentru prevenirea suicidului.

În ultima categorie menționată în tabelul 3 (*conținut academic*, 3.73 %) am inclus acele situri care oferă informație de tip academic cu privire la diferite aspecte referitoare la suicid. În această categorie au fost încadrate și informațiile oferite de Wikipedia, printre altele.

În fine, se observă faptul că cele mai multe situri identificate de motoarele de căutare (61.35 %) sunt situri web care oferă *conținut generat chiar de utilizatori*: 34.09% dintre acestea sunt pagini personale și bloguri, în timp ce 27.26 % sunt articole publicate în forumuri de discuție aparținând unor comunități online, unde utilizatorii dezbate probleme diverse, exprimă și împărtășesc sentimente, schimbă opinii, caută sfaturi, oferă informații și legături către alte surse care ar putea oferi ajutor.[9] Uneori, aceste pagini oferă inclusiv informații despre metode de suicid, de multe ori glumind, însă în mod sigur sugerând modalități reale de acțiune. Acest conținut este foarte important, abundența și popularitatea sa dovedesc faptul că mulți utilizatorii îl caută, au nevoie de această informație și, probabil, de ajutor. Pe de altă parte, un aspect sensibil referitor la conținutul generat în mod spontan de utilizatori și publicat pe Internet se referă la faptul că informațiile oferite pot fi incorecte și, mai mult decât atât, pot să nu ofere cel mai bun și pertinent sfat, mai ales atunci când cel ce caută ajutor este o persoană cu risc suicidar. Autorii unor astfel de informații pot să își aroge o expertiză sau autoritate pe care nu o au, iar pentru cel care citește nu este întotdeauna ușor să distingă adevărul de fals [8, 9].

CONCLUZII

Deși în eșantionul utilizat de noi în acest studiu nu au fost identificate situri în limba română care promovează explicit suicidul [9], totuși, informația cu privire la est subiect poate fi obținută atât din platformele de știri sau siturile care oferă informație medicală, cât mai ales din conținutul generat spontan de utilizatori. Așa cum subliniază și alți autori, de exemplu [7], o analiză care se limitează numai la rezultatele căutărilor utilizând motoare de dedicate nu poate să ofere informații de foarte mare profunzime, care să pună în evidență rețeaua complexă de informații referitoare la suicid, și nici să aprecieze vizibilitatea reală a acesteia pentru utilizatorii de Internet. Mai mult, atunci când este vorba despre conținut generat de utilizator, majoritatea conținutului potențial periculos este dezvoltat în comunități închise, securizate, fiind astfel inaccesibil la o simplă căutare. Sunt deci necesare instrumente de achiziție de informații mult mai inteligente, capabile să găsească și să analizeze o astfel de informație complexă și greu accesibilă [9]. În plus, în timp ce volumul de informație disponibilă în limba română referitor la suicid este incomparabil mai mic decât cea disponibilă în limba engleză, el crește constant. Mai mult, conform înregistrărilor *Google trends*, un maxim al căutărilor utilizând cuvântul cheie „sinucidere” a fost înregistrat în anul 2010, ulterior creșcând foarte mult ponderea căutării de informație care utilizează cuvinte cheie în limba engleză. Ca urmare, este necesară o analiză foarte atentă a comportamentului și experiențelor pe care le au în mediul online utilizatori aflați în situație de risc. O indicație mai precisă privind informația disponibilă și

proeminența acesteia, ca și probabilitatea de a fi accesată de o anumită categorie de utilizatori ar putea ghida specialiștii în domeniul sănătății mentale să dezvolte și să implementeze instrumente de prevenție cât mai eficiente.

REFERINȚE

1. Alao, A., Soderberg, M., Pohl, E., & Lolaalao, A. (2006). *Cybersuicide: Review of the role of the Internet on suicide*. *CyberPsychology & Behavior*, 9, 489-493.
2. Barak, A. (2007). *Emotional support and suicide prevention through the Internet: A field project report*. *Computers in Human Behavior* 23, 971-984.
3. Biddle, L., Donovan, J., Hawton, K., Kapur, N., & Gunnell, D. (2008). *Suicide and the Internet*. *British Medical Journal*, 336, 800-802.
4. Bronisch, T. (2004). *New media and suicidality: Perils and possibilities of intervention*. *Archives of Suicide Research*, 8, 398-399.
5. Eysenbach G., Kohler C. (2002). *How do consumers search for and appraise health information on the world wide web? Qualitative study using focus groups, usability tests, and in-depth interviews*. *British Medical Journal*, 324, 573-7.
6. Grohol, J. M. (2008). *Suicide and the Internet: Study misses Internet's greater collection of support websites*. *British Medical Journal*, 336, 905-906.
7. Kemp, C. G., Collings, S. C. (2011). *Hyperlinked suicide: Assessing the prominence and accessibility of suicide websites*. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 32(3), 143-151.
8. Marhan, A.M. (2008), *Modalități de reprezentare a emoțiilor în comunicarea bazată pe text*. În St. Trăușan-Matu (eds.) *Interacțiunea conversațională în sistemele collaborative pe web*. București: MatrixRom, p. 81-104
9. Marhan, A.M. et al (2012), *Searching Internet: a report on accessibility, nature, and quality of suicide-related information*, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 33, 373-377
10. Merrick-Kenig, E. & Merrick, J. (2009). *Cybersuicide*. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 21, 135-136.
11. Recupero P.R., Harms S.E., Noble J.M. (2008) *Googling suicide: surfing for suicide information on the Internet*. *Journal of Clinical Psychiatry*, 69(6), 878-88.
12. Shneidman, E. (2004). *Autopsy of a suicidal mind*. New York: Oxford University Press.
13. Zeiger, R. (2010). *Helping you find emergency information when you need it*. The Official Google.org Blog. <http://blog.google.org/2010/11/helping-you-find-emergency-information.html>
14. Durkee, T., Hadlaczky, G., Westerlund, M., Carli, V., (2011), *Internet Pathways in Suicidality: A Review of the Evidence*. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2011, 8, 3938-3952; doi:10.3390/ijerph8103938